

Практична робота № 2

Тема: Функціональне зонування територій природного і біосферного заповідника, національного природного парку, ботанічного саду і зоологічного парку.

Мета: закріпити теоретичні знання та оволодіти практичними навичками з проведення функціонального зонування територій природно-заповідного фонду.

Основні поняття: функціональні зони, заповідна зона, буферна зона охоронна зона, зона стаціонарної рекреації, зона регульованої рекреації, господарська зона, наукова зона.

Обладнання: ноутбук, мультимедійний проектор, електронне освітнє середовище «Віртуальний університет» (на базі платформи Moodle), інтернет, програмне забезпечення (браузер Google Chrome (або інший)).

План:

1. Організаційні заходи (привітання, перевірка присутніх, повідомлення теми, мети заняття, мотивація здобувачів вищої освіти щодо вивчення теми).

2. Контроль опорного рівня знань (фронтальне опитування).

Що таке функціональне зонування територій природно-заповідного фонду?

З якою метою здійснюють функціональне зонування територій природно-заповідного фонду?

Що є підставами для функціонального зонування територій природно-заповідного фонду?

Які функціональні зони виділяють на територіях природно-заповідного фонду?

3. Формування професійних вмінь та навичок.

Завдання 1. Використовуючи інформацію про функціональні зони природного заповідника замалюйте схему його функціонального зонування.

Відповідно до ЗУ «Про природно-заповідний фонд України» для природних заповідників проведення функціонального зонування не передбачається, але можуть бути виділені земельні ділянки для задоволення господарських потреб заповідника та його працівників у сінокосах, випасах, городах та паливі відповідно до встановлених нормативів. Вся територія природного заповідника виконує функцію заповідної зони, а для забезпечення необхідного режиму збереження природних комплексів та об'єктів природних заповідників, запобігання негативному впливу господарської діяльності на прилеглих до природних заповідників землях установлюються охоронні зони.

Завдання 2. Використовуючи інформацію про функціональні зони біосферного заповідника замалюйте схему його функціонального зонування.

Функціональне зонування біосферних заповідників установлює диференційований режим охорони, відтворення та використання природних комплексів. Тут виділяють такі зони:

- заповідну зону;
- буферну зону, яка включає території, виділені з метою запобігання негативного впливу на заповідну зону господарської діяльності на прилеглих територіях;
- зону антропогенних ландшафтів, яка включає території традиційного землекористування, лісокористування, водокористування, місць поселення, рекреації та інших видів господарської діяльності.

Оптимальною формою для збереження екосистем заповідної зони є компактна округла або овальна. Межі заповідної зони проводяться здебільшого за природними контурами екосистем (басейни верхів'їв рік, їх русла, вододіли, гірські хребти, береги водойм, лісові виділи тощо), рідше за штучно створеними контурами (квартальні просіки, лінії електропередач, трубопроводи, старі ґрунтові дороги тощо).

Мінімальна величина ділянки заповідної зони має бути більшою за 1000 га. Заповідна зона біосферного заповідника має становити:

- якщо створено у відносно екологічно стабільних регіонах та малопорушених природних територіях:
 - не менше 50 % від всієї його площі або 75 % від площі природних територій;
- якщо створено в екологічно малостабільних регіонах та середньопорушених природних територіях:
 - не менше 40 % від усієї його площі;
- якщо створено в екологічно нестабільних регіонах та на сильнопорушених природних територіях:
 - не менше третини від усієї його площі або 25 % від площі його природних територій.

Завдання 3. Використовуючи інформацію про функціональні зони національного природного парку замалюйте схему його функціонального зонування.

На території національних природних парків встановлюється диференційований режим щодо охорони, відтворення та використання згідно функціонального зонування:

- заповідна зона;
- зона регульованої рекреації, у межах якої проводяться короткостроковий відпочинок та оздоровлення населення, огляд особливо мальовничих і пам'ятних місць; у цій зоні дозволяється влаштування та відповідне обладнання туристських маршрутів та екологічних стежок;
- зона стаціонарної рекреації призначена для розміщення готелів, мотелів, кемпінгів, інших об'єктів обслуговування відвідувачів парку; тут забороняється будь-яка господарська діяльність, що не пов'язана з цільовим призначенням цієї

функціональної зони або може шкідливо вплинути на стан природних комплексів та об'єктів заповідної зони і зони регульованої рекреації;

– господарська зона в межах якої проводиться господарська діяльність, спрямована на виконання покладених на парк завдань, знаходяться населені пункти, об'єкти комунального призначення парку, а також землі інших землевласників та землекористувачів, включені до складу парку, на яких господарська та інша діяльність здійснюється з додержанням вимог та обмежень, встановлених для зон антропогенних ландшафтів біосферних заповідників.

Заповідна зона національного природного парку, як правило оточується зоною регульованої рекреації, зрідка зоною стаціонарної рекреації. Особливо цінні природні комплекси можуть бути представлені заказниками, пам'ятками природи та заповідними урочищами у відповідних зонах (господарській, регульованій та стаціонарній рекреації). У ландшафтному аспекті заповідна зона має охоплювати всі корінні і найбільш збережені природно-територіальні комплекси, а також рідкісні для України типи ландшафтів. Для збереження компактності зони до неї можуть бути долучені й інші частково змінені або похідні екосистеми на незначних площах, що мають наукове або еколого-стабілізуюче значення (ділянки відновлення екосистем, кормової бази для копитних тварин, невеликі сінокоси, ділянки відновлення гідрологічного режиму, збереження та відновлення рослинних угруповань, які історично сформувалися, видів рослин і тварин, які зникають тощо).

Заповідна зона національного природного парку має становити:

– якщо створено у відносно екологічно стабільних регіонах та мало порушених природних територіях:

- більше третини від усієї його площі;

– якщо створено в екологічно малостабільних регіонах та середньопорушених природних територіях:

- більше 20 % від усієї його площі;

– якщо створено в екологічно нестабільних регіонах та на сильно порушених природних територіях:

- 15 % від усієї площі або 10 % від його природних територій.

Завдання 4. Використовуючи інформацію про функціональні зони ботанічного саду замалюйте схему його функціонального зонування.

У межах ботанічних садів та дендрологічних парків для забезпечення необхідного режиму охорони можуть бути виділені зони: *експозиційна* (її відвідування дозволяється у встановленому адміністрацією порядку); *наукова* (до її складу входять колекції, експериментальні ділянки тощо, на відвідування її мають право лише співробітники ботанічного саду та спеціалісти інших установ з дозволу адміністрації); *заповідна* (відвідування у цій зоні заборонено, крім випадків, коли воно пов'язано з проведенням наукових спостережень); адміністративно-господарська.

Завдання 5. Використовуючи інформацію про функціональні зони зоологічного парку замалюйте схему його функціонального зонування.

На території зоологічних парків виділяють: *експозиційну зону*, яка призначена для стаціонарного утримання тварин і використання їх у культурнопізнавальних цілях; *наукову зону*, у межах якої проводиться науково-дослідна робота, а порядок відвідування встановлюється адміністрацією парку; *рекреаційну зону*, що призначена для організації відпочинку та обслуговування відвідувачів парку; *господарську зону*, де розміщуються допоміжні господарські об'єкти.

4. Підбиття підсумків (оцінювання виконаних завдань).

Список рекомендованої літератури

1. Про природно-заповідний фонд України : Закон України від 16.06.1992 № 2456-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-12#Text>

2. Про затвердження Програми Літопису природи : Наказ Міністерства екології та природних ресурсів України та НАН України від 25.11.2002 № 465/430. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v465_737-02#Text